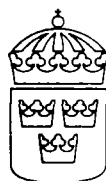

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1988/89:AU7

Statlig personalpolitik

1988/89
AU7

Sammanfattning

I betänkandet behandlas sjutton motioner från förra riksmötet rörande olika frågor inom den statliga personalpolitiken. Motionerna gäller den allmänna inriktningen av den statliga personalpolitiken, olika ersättningsfrågor, meritvärdering, statsanställdas rätt till fri sjukvård, statliga tjänsteutmärkelser och frågor rörande tjänstemannaansvaret. Samtliga motioner avstyrks av utskottet. Till betänkandet har fogats 8 reservationer.

Motionerna

Motioner från allmänna motionstiden 1988

1987/88:A249 av Lars-Ove Hagberg och Paul Lestander (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ny statlig personalpolitik som utgår från rättvisa och jämlikhet.

1987/88:A252 av Stig Gustafsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om personalutbildning.

1987/88:A601 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den offentliga personalpolitiken m.m.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:Fi501.

1987/88:A602 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen i samband med den översyn av tjänsteansvaret som pågår inom regeringskansliet också ser över domarnas ställning och därvid särskilt överväger frågan om att överföra provningen av domares skiljande från tjänsten till allmän domstol.

1987/88:A603 av Lennart Brunander (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att värnpliktstjänstgöring får ett meritvärde likvärdigt med annan anställning.

1987/88:A604 av Lars De Geer (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att utgående nattraktamenten för tjänsteresenärer i offentlig tjänst skall höjas från 55 kr. i dag till belopp av sådan storleksordning att vederbörande resenär har anledning hålla nere sina kostnader vid val av nattlogi.

1987/88:A605 av Margareta Persson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sjukvårdande behandling i handikapporganisationernas regi för statligt anställda.

1988/89:AU7

1987/88:A606 av Ingemar Eliasson och Elver Jonsson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande tolkningen av begreppet fri sjukvård och behandling vid icke-offentliga vårdinrättningar.

1987/88:A607 av Maria Leissner (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändring av § 17 i reglementet för statens grupplivförsäkring.

1987/88:A608 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen på lämpligt sätt uppmärksammar de i motionen beskrivna problemen avseende ålderslivränta.

1987/88:A609 av Margit Gennser (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de statliga natttraktamentena.

1987/88:A610 av Per-Richard Molén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bilersättning i de fyra nordligaste länen.

1987/88:A614 av Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ny belöningsmedalj "För god och trogen tjänst i svenska kyrkan".

1987/88:A615 av Sonja Rembo och Siri Häggmark (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder i syfte att tillförsäkra de statligt anställda rätt till vård vid Svenska Psoriasisförbundets och andra handikapporganisationers anläggningar på samma villkor som gäller vid vård hos offentlig sjukvårdshuvudman,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen i övrigt anförts om de statligt anställdas rätt att utnyttja andra vårdformer än de offentliga.

1987/88:A616 av Birger Hagård (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag beträffande tjänsteutmärkelser till dels vissa f.d. statstjänstemän, dels vissa anställda i allmän tjänst.

1987/88:A619 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen begär förslag från regeringen om språktillägg till lönen för tjänster inom den offentliga sektorn där tvåspråkighet anses ha meritvärde.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:Kr331.

1987/88:A701 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen beslutar förse 11 kap. 5 § lagen om offentlig anställning med det tillägget att den i lagrummet intagna preskriptionsregeln icke skall gälla då arbetstagaren begått brott, för vilket ej är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år.

Folkpartiets motion 1987/88:A601 – med motivering i motion 1987/88:Fi501 – behandlar den offentliga *personalpolitikens inriktning*.

I motionen anförts att det är ett övergripande mål att kunna rekrytera, utveckla och behålla en bra arbetskraft. Den offentliga sektorn måste därför kunna erbjuda konkurrenskraftiga arbetsvillkor i förhållande till den privata sektorn. Enligt folkpartiet behövs ett mer flexibelt lönesystem för att klara denna uppgift. Såväl individuella som kollektiva belöningar bör kunna användas. Resultatlöner och resultatbonus bör bli vanligare. Vidare krävs att det s.k. "osynliga kontraktet" uppmärksammas, dvs. faktorer såsom den anställdes befogenheter och ansvar, yrkestolthet, status osv. Chefsrollen bör utvecklas; bl.a. bör cheferna ha större befogenheter i organisations- och personalfrågor.

Mot den bakgrunden att stordriftsfördelar i service ofta är begränsade samtidigt som den offentliga sektorns enheter ofta är stora är det angeläget med en decentralisering och en delegering. Att frigöra skapande förmåga, entusiasm och initiativförmåga hos personalen är det viktigaste sättet att öka den offentliga sektorns styrka. De anställda bör också få möjligheter att utvecklas som entreprenörer.

Folkpartiet framhåller slutligen att ett fruktbart förändringsarbete i den offentliga verksamheten bygger på att politikerna lyssnar på de fackliga organisationerna. Facket bör dock inte få någon vetorätt mot politiska beslut.

I motion 1987/88:A249 av Lars-Ove Hagberg och Paul Lestander (vpk) begärs en ny statlig personalpolitik som utgår från rättvisa och jämlikhet. I motionen avvisas den nuvarande utvecklingen, som innebär att chefslönerna höjs och att offentlig verksamhet lönemässigt skall konkurrera med det privata näringslivet. Det är denna utveckling som ligger bakom de nya inkomst- och förmögenhetssklyftorna i samhället.

Utskottet begränsar sina överväganden till vad som rör den statliga personalpolitiken. Utskottet vill först erinra om att de övergripande målen för den statliga personalpolitiken är att bidra till en effektiv statsförvaltning, medverka till samhällsekonomisk balans och främja ett demokratiskt arbetsliv.

I motion A601 (fp) efterfrågas sådana förändringar inom den offentliga sektorn som statsmakterna under senare år alltmer kommit att införliva som element i den aktuella politiken. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till förnyelsearbetet inom den statliga sektorn som i sig förutsätter en utveckling av personalpolitiken. Nyckelrollen när det gäller att utveckla den statliga arbetsgivarrollen har statens arbetsgivarverk (SAV). Bl.a. gäller det att anpassa lönesystem och andra avtalsvillkor så att de främjar en effektiv verksamhet hos myndigheterna. Här kan bl.a. nämnas systemet med marknadslönetillägg för att motverka flykttendenser till framför allt det privata näringslivet. Utskottet kan konstatera att parterna i 1988 års avtal har tagit ett första steg till att diskutera en lönesättning som är anpassad till andra sektorer på arbetsmarknaden. Arbete i denna riktning pågår inom SAV.

Utskottet kan inte ställa sig bakom uppfattningen i motion A249 (vpk) att

det finns behov av en ny personalpolitik, vars innebörd är att den offentliga verksamheten inte kan konkurrera med det privata näringslivet i fråga om arbetskraft. Enligt utskottets sätt att se är det avgörande att staten – för att kunna utföra de uppgifter som medborgarna kräver – kan rekrytera och behålla personal, inte minst chefer, även under perioder då arbetskraftsbrist råder.

Regeringens strävan att minska detaljstyrningen och ge myndigheterna ökad frihet att själva välja arbetsformer – ett exempel är förändringarna inom budgetsystemet – ställer ökade krav på kompetens hos myndigheternas ledning. För att stärka chefskompetensen tas fortlöpande initiativ till utbildnings- och utvecklingsverksamheter riktade till högre chefer inom statsförvaltningen.

Utan att i detalj gå in på samtliga de spörsmål som tas upp i folkpartimotionen kan utskottet konstatera att motionskraven i stort ligger i linje med den pågående utvecklingen. Någon riksdagens åtgärd med anledning av motion A601 kan därför inte anses påkallad. Med hänvisning till vad ovan anförts avstyrker utskottet motion A249.

I motion 1987/88:A252 tar Stig Gustafsson m.fl. (s) upp *personalutbildningens roll*. Det anføres att kunskapen håller på att få en ny strategisk roll, när arbetsgivarna alltmer talar om människorna som "humankapital". Genom personalutbildningen blir de människor som i särskild grad representerar humankapitalet vårdade och kanske tämjda för att tillgodose produktionens krav. Personalutbildningen har sålunda klart antihumanistiska mål, och det finns risk för en "japanisering".

Enligt motionärerna finns dock starka skäl att allmänt stimulera en tillväxt av personalutbildningen. Med ett ökat fackligt inflytande över utbildningens innehåll och fördelning blir det möjligt att tillgodose individernas behov och inte bara produktionens. Statens förnyelsefonder upphör att ha effekter i början av 1990-talet, vilket understryker behovet av att nu påbörja ett långsiktigt utvecklingsarbete.

Enligt utskottets uppfattning kan personalutbildningens roll inom den statliga personalpolitiken inte nog betonas. Personalutbildningens inriktning och innehåll är viktiga faktorer för att dels höja kompetensen och effektiviteten inom den statliga sektorn, dels ge personalen möjligheter till utveckling i arbetet.

Utöver de reguljära utbildningsinsatserna inom statsförvaltningen vill utskottet framhålla de statliga förnyelsefondernas betydelse. Fonderna syftar till att skapa bättre förutsättningar för personalen i samband med förnyelsarbetet och att långsiktigt öka anställningstryggheten. En nyinrättad nämnd, där staten och de fackliga huvudorganisationerna är representerade, fördelar medel för olika utvecklingsprojekt, vari personalutbildning ofta ingår. Frågan om det framtida behovet av förnyelsefonder har under året diskuterats mellan parterna.

Med hänvisning till vad som ovan anförts finner utskottet att någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen inte är påkallad. Motionen avstyrks följaktligen.

I två motioner behandlas frågan om *natttraktamentets storlek*. Vid övernattningar i samband med tjänsteresor utgår ersättning för "styrkt logikostnad", dvs. i praktiken kostnaden för ett hotellrum. Om förrättningsmannen inte haft någon logikostnad eller inte kan styrka denna utgår natttraktamente med 55 kr. Om förrättningen pågår längre än 30 dygn sänks beloppet till 47 kr.

I motionerna 1987/88:A604 av Lars De Geer (fp) och 1987/88:A609 av Margit Gennser (m) framhålls att nuvarande låga traktamentsbelopp har resulterat i att den anställde som regel väljer dyrare nattlogi i stället för att utnyttja billigare alternativ. Detta driver onödigtvis upp kostnaderna för tjänsteresor. I båda motionerna föreslås att det statliga natttraktamentet justeras uppåt till ett sådant belopp att resenärerna skulle få anledning att hålla nere sina kostnader vid val av nattlogi.

Rese- och traktamentsersättningarna för statstjänstemän regleras genom det allmänna reseavtalet, ARA. Det nuvarande natttraktamentet har varit oförändrat i många år. Utskottet har tidigare behandlat motioner angående natttraktamentet med likartat syfte som de ovan nämnda motionerna. Vid utskottets senaste behandling av frågan (AU 1987/88:1) uttryckte utskottet sympati för motionssyftet att begränsa de höga övernattningskostnaderna vid tjänsteresor. Utskottet utgick ifrån att förhandlingar mellan parterna skulle tas upp i frågan.

Utskottet kan konstatera att frågan om traktamentsreglerna nu har tagits upp i ett bredare sammanhang, nämligen inom ramen för utredningen om reformerad inkomstbeskattning. Den parlamentariskt sammansatta kommittén har enligt direktiven (1987:29) att se över inkomstskattesystemet bl.a. vad gäller skattebasen och avdragsmöjligheterna. I det sammanhanget bör även reglerna för beskattning av traktamenten och övriga kostnadsersättningar ses över. Ett av målen för kommitténs arbete är att åstadkomma ett regelsystem, som kan bli bestående under lång tid. Kommittén avser att lägga fram resultatet av sitt arbete före halvårskiftet 1989.

Mot den angivna bakgrunden avstyrker utskottet de aktuella motionerna.

Per-Richard Molén (m) begär i motion 1987/88:A610 att de extra *bilersättningsbeloppen i de fyra nordligaste länen* skall återfå den relation till bensinpriset som beloppen ursprungligen hade. Motionären anför att det extra beloppet på 2 öre per kilometer i Västernorrland och Jämtland resp. 3 öre per kilometer i Västerbotten och Norrbotten samt beloppet på 5 öre per kilometer för medresande under många år varit oförändrade.

Som ovan nämnts pågår en översyn av kostnadsersättningarna inom utredningen för reformerad inkomstbeskattning. Här ingår även frågan om den framtida bilersättningen. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet den här aktuella motionen.

Maria Leissner (fp) begär i motion 1987/88:A607 att *reglementet för statens grupplivs försäkring*, 17 §, skall ändras så att även homosexuella sammanboende omfattas av reglementet. Statens grupplivsnämnd har i ett par avgöranden under förra året vägrat utbetala s.k. grundbelopp till den efterlevande parten i ett homosexuellt förhållande. Motionären framhåller att det är upprörande att ett av regeringen fastställt reglemente strider mot de mål som riksdagen antagit för att motverka diskriminering av homosexuella.

Utskottet kan konstatera att reglementet (1962:698) angående statens grupplivförsäkring har upphört att gälla vid utgången av maj månad 1988. Reglementet har ersatts av avtal om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S), vilken omfattar alla statligt anställda samt vissa icke-statligt anställda såsom lärare och präster.

Försäkringen ger ekonomiskt skydd för en arbetstagares efterlevande make/sambo och barn. Med sambo avses en ogift man eller en ogift kvinna som under äktenskapsliknande förhållanden bor tillsammans med en arbetstagare av motsatt kön. Tvister angående frågor i avtalet handläggs genom skiljedom av en skiljenämnd.

Det reglemente som motionären begär förändringar i gäller således inte längre. Frågor om ändringar i det nu gällande avtalet tas upp vid förhandlingar mellan statens arbetsgivarverk och de statsanställdas huvudorganisationer, om någon av parterna begär det. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion A607.

I motion 1987/88:A608 av Bengt Harding Olson (fp) begärs att regeringen på lämpligt sätt uppmärksammar *problemen med ålderslivränta*. Sådan kan utgå till statlig tjänsteman som slutar sin anställning minst en dag före nedre gränsen för avgång med ålderspension men börjar inte utbetalas förrän vid 65 års ålder. Kombinationen folkpension, ATP och egenlivränta kan numera i vissa fall ge upp till tusen kronor mer i pensionsinkomst än om man kvarstår i tjänst till nedre gräns och avgår med statlig pension. Motionären framhåller att det är otillfredsställande att människor med lång anställning bakom sig tvingas avgå i förtid på egen begäran för att förbättra sin ekonomiska situation efter pensioneringen.

Utskottet delar motionärens uppfattning beträffande behovet av att se över det statliga pensionssystemet. De angivna problemen är också kända av statens arbetsgivarverk, som tagit upp frågan i förhandlingar med personalorganisationerna. Inom verket pågår arbete som syftar till ett nytt pensionsavtal. Med hänvisning härtill bör motion A608 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Meritvärdering

I motion 1987/88:A603 yrkar Lennart Brunander (c) att *meritvärdet av värnpliktstjänstgöring* skall likställas med annan anställning. Motionären exemplifierar med två lärare, en manlig och en kvinnlig, som examineras samtidigt. Därefter fullgör den manlige läraren sin värnpliktstjänstgöring, medan den kvinnliga läraren börjar arbeta. De kommer senare att tjänstgöra vid samma skola. När elevantalet minskar blir det emellertid den manlige läraren som måste sluta. Skälet är att den kvinnliga läraren totalt sett har hunnit få flera tjänsteår.

När utskottet behandlade denna fråga i sitt betänkande AU 1987/88:1 anfördes att den allmänna principen vid statliga tjänstetillsättningar är att all erfarenhet som har betydelse för den sökta tjänsten får åberopas. Detta gäller även värnpliktstjänstgöring och däri ingående utbildning. Som utskottet då framhöll gäller emellertid motionärens exempel mindre meritvärdering än de i anställningsskyddslagen eller avtal fastställda turordningsreglerna vid

uppsägning på grund av arbetsbrist. En lösning på det problemet skulle vara att tiden för värnpliktstjänstgöring i turordningshänseende jämföras med anställningstid. Utskottet var inte då – och är inte heller nu – berett att förorda en sådan förändring utan anser att motionen inte bör leda till någon åtgärd från riksdagens sida.

I motion 1987/88:A619 av Alf Svensson (c) – med motivering i motion 1987/88:Kr331 – föreslås att lönen utökas med ett *språktillägg* för sådana tjänster inom den offentliga sektorn där tvåspråkighet anses ha meritvärde. Motionärens mål är att finska språket får ett ytterligare stärkt meritvärde inom den offentliga sektorn.

Ett likartat yrkande behandlades av utskottet i betänkandet AU 1987/88:1. Utskottet pekade då på statsförvaltningens ökade möjligheter till individualiserad lönesättning i de fall det behövs för att rekrytera personal med särskild kompetens, t.ex. tvåspråkighet, samt att speciella åtgärder härutöver i vanlig ordning får prövas i förhandlingsarbetet beträffande de offentliganställdas löne- och anställningsvillkor. Utskottets uppfattning har inte förändrats, och utskottet avstyrker därför motion A619.

Vissa vårdfrågor

I tre motioner berörs frågor om de *statsanställdas rätt till fri sjukvård*. Motionerna 1987/88:A605 av Margareta Persson (s), 1987/88:A606 av Ingemar Eliasson och Elver Jonsson (fp) och 1987/88:A615 av Sonja Rembo och Siri Häggmark (m) behandlar begreppet fri sjukvård och sjukvårdande behandling för statligt anställda, när det gäller vård inom handikapporganisationernas regi.

I samtliga tre motioner begärs att de statligt anställda skall tillförsäkras rätt till vård vid Svenska Psoriasisförbundets och andra handikapporganisationers anläggningar på samma villkor som gäller vid vård hos offentlig sjukvårdshuvudman. I motionerna redogörs för att de statligt anställda – enligt avtal – har rätt till fri vård på betald arbetstid när det gäller dels sjukvård om den ges av läkare som tillhör den allmänna försäkringen, dels sjukvårdande behandling om den ges av offentlig huvudman. Detta har av arbetsgivarverket tolkats så att Psoriasisförbundets kooperativa vård inte omfattas av avtalets bestämmelser om fri sjukvård. Motionärerna anser att konsekvenserna är orimliga såväl för de berörda myndigheterna som för de enskilda psoriatikerna.

I motion A615 av Sonja Rembo och Siri Häggmark (m) tas därutöver upp den allmänna frågan om de statligt anställdas rätt att utnyttja andra vårdformer än de offentliga. Motionärerna anför att enskilda patienter ofta har ytterst begränsade möjligheter att välja mellan kooperativ, privat eller offentlig sjukvårdshuvudman, bl.a. beroende på upptagningsområde, bostadsort, öppethållande etc samt att tolkningen av avtalet synes variera.

Utskottet vill – i likhet med motionärerna – erinra om att riksdagen uttalat att det är väsentligt att sjukvårdshuvudmännen visar en positiv inställning till sådana vårdformer som utvecklats genom handikapporganisationernas initiativ, t.ex. inom psoriasisvården. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att parterna nu har träffat ett nytt avtal med innebörd att ersättningsreglerna

för sjukvårdande behandling fr.o.m. den 1 januari 1989 blir desamma vad gäller enskild vårdgivare, som tillämpar av regeringen fastställd taxa, resp. den offentliga vården. Avtalet medför att exempelvis vård vid Psoriasisförbundets anläggningar jämföras med landstingens motsvarande vård fr.o.m. årskiftet. Någon riksdagens åtgärd kan därför inte anses påkallad vad gäller motionerna A605, A606 och A615. Motionerna avstyrks därför.

Tjänsteutmärkelser

I två motioner begärs att reglerna för *tilldelning av statlig tjänsteutmärkelse* skall utvidgas.

I motion 1987/88:A616 av Birger Hagård (m) begärs att tjänsteutmärkelser även skall tilldelas vissa f.d. statstjänstemän samt vissa anställda i allmän tjänst. Motionären pekar på att vissa personer som huvuddelen av sitt arbetsliv varit i privat eller kommunal tjänst får denna statliga utmärkelse för att deras arbetsplats kort tid före pensioneringen blivit "förstatligad", medan statliga trotjänare som f.d. läroverkslärare och anställda inom mentalsjukvården blivit utan för att deras arbetsplatser kommunaliserats eller ombildats till statliga bolag.

I motion 1987/88:A614 av Gullan Lindblad (m) föreslås att en ny belöningsmedalj inrättas för offentlighetsrättsliga befattningshavare inom svenska kyrkan. För medaljen bör användas formuleringen "För god och trogen tjänst i svenska kyrkan". Initiativ bör tas från riksdagens sida eftersom organisationerna inom kyrkan inte har drivit frågan.

För närvarande gäller (SFS 1974:225) att statlig tjänst och tjänst i verksamhet som blivit förstatligad får tillgodoräknas vid tilldelning av utmärkelserna "För nit och redlighet i rikets tjänst". Efter 30 års anställning tilldelas utmärkelserna vilken består av ett guldur, ett signerat konstglas eller en medalj efter den belönades eget val. Om den anställde går i pension eller det finns annan särskild anledning kan utmärkelserna komma i fråga efter 25 års anställningstid.

Utskottet utgår från att staten som arbetsgivare i sådana gränsfall som bl.a. redovisas i motion A616 intar en generös attityd i fråga om utmärkelser. Samtidigt vill utskottet erinra om att andra sektorer på arbetsmarknaden, t.ex. inom det kommunala området, har egna belöningsystem. Prästerna som ej är statligt anställda står utanför det statliga belöningsystemet. Enligt utskottets sätt att se är frågan om tjänsteutmärkelse för präster en angelägenhet för svenska kyrkan. Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrks de båda motionerna.

Frågor rörande tjänstemannaansvaret

De nuvarande bestämmelserna om ämbetsmannaansvar fick sin huvudsakliga utformning genom 1975 års ämbetsansvarsreform. En utgångspunkt för reformen var att i möjligaste mån söka närma den offentliga sektorn till den privata på de områden som var berörda. Bl.a. blev frågor rörande en anställnings upphörande reglerade efter ett mönster som var enhetligt för både den offentliga och den privata arbetsmarknaden.

En förutsättningslös granskning av det nya ansvarssystemet kom till stånd genom den s.k. tjänsteansvarskommittén, vars betänkande lades fram år 1983. För närvarande pågår – efter begäran från riksdagen år 1986 – ett översynsarbete inom regeringskansliet vad gäller myndighetsmissbruk och straffansvar.

Lagen om offentlig anställning (LOA) har särskilda bestämmelser om avskedande. I 11 kap. stadgas att en arbetstagare får avskedas om han har begått brott eller grov tjänsteförseelse. Normalt är det den myndighet som arbetstagaren lyder under som prövar frågan om avskedande. För vissa högre befattningshavare och domare prövas frågor om avskedande av en nämnd, nämligen statens ansvarsnämnd. Nämndens beslut kan överklagas till tingsrätt/arbetsdomstolen enligt bestämmelserna i arbetstvistlagen. Myndighet får inte avskeda någon enbart på grund av omständigheter som myndigheten har känt till mer än en månad. När det är ansvarsnämnden som prövar frågan om avsked uppgår tidsfristen till två månader.

Allan Ekström (m) begär i motion 1987/88:A602 att man i den översyn av tjänstemannaansvaret som pågår i regeringskansliet också överväger frågan om att överföra *prövningen av domares skiljande från tjänsten* till allmän domstol. Motionären framhåller att de enskilda domarna måste vara garanterade integritet och oavsättlighet. Prövningen av frågan, huruvida en enskild domare på grund av brott förverkat sin rätt att vara domare, måste således tillkomma allmän domstol och inte arbetsdomstolen med sina intresseledamöter, där yrkesdomarna förordnas för en period på tre år i sänder. Enligt motionären måste den i 11 kap. 5 § regeringsformen intagna skyddsbestämmelsen till förmån för domarna anses stödja motionskravet.

Frågan om att överföra prövningen av domares skiljande från tjänsten till allmän domstol har tidigare behandlats av utskottet i samband med liknande motionskrav (AU 1986/87:17). På förslag av utskottet avlog riksdagen motionen (rskr. 1986/87:281).

Utskottet erinrade då om att det finns ett särskilt inrättat organ, statens ansvarsnämnd, vilken har att pröva frågor om entledigande m.m. för domare, byråchefer och andra högre statstjänstemän. Nämnden har en kvalificerad sammansättning med en hovrättspresident som ordförande. I övrigt ingår två riksdagsledamöter, generaldirektören för statens arbetsmarknadsnämnd och en hovrättslagman som ledamöter. Nämndens utslag överklagas i den ordning som anges i arbetstvistlagen, och därmed blir arbetsdomstolen sista instans.

Vidare anfördes att utskottet har samma uppfattning som motionärerna om betydelsen av domstolarnas och de till dem knutna domarnas självständighet i den dömande verksamheten. Enligt utskottet var det svårt att se på vad sätt domarnas självständighet hotas av att arbetsdomstolen är den instans som i sista hand har att avgöra om de skall entledigas för den händelse de gör sig skyldiga till brott eller till grovt eller upprepat åsidosättande av sina tjänsteåligganden. Utskottet fann inte skäl att tillskapa nya forumregler för domare vid handläggning av dessa ärenden.

Utskottet vidhåller sin tidigare framförda uppfattning. Med hänvisning till det anförda avstyrks motionen.

I motion 1987/88:A701 av Allan Ekström (m) behandlas *preskriptionstiden* 1988/89:AU7 för avskedande enligt LOA 11 kap. 5 §. Motionären begär ett lagtillägg av innebörd att preskriptionstiden på en månad inte skall gälla då arbetstagaren begått brott, för vilket är stadgat strängare straff än fängelse i två år. I motionen pekas på att det är direkt utmanande för den allmänna rättskänslan att en landsförrädare skall kunna ha kvar sin officersbefattning och därmed fortsätta att uppbära lön, om arbetsgivaren försummat att iaktta den lagstadgade tidsfristen för avskedande.

Den ovan nämnda tjänsteansvarskommittén har ingående behandlat frågor om arbetsgivarens tidsfrist vid avskedande i samband med brott eller grov tjänsteförseelse (Tjänsteansvar i offentlig verksamhet, Ds Ju 1983:7). Bl.a. pekas på parallelliteten mellan den offentliga och den privata arbetsmarknaden i fråga om arbetsgivarens tidsfrist för avskedande. Enligt kommittén innebär LOA:s regler att beslut om avskedande på grund av brott inte får fattas förrän dom i brottmålet vunnit laga kraft, men att ett sådant beslut måste fattas inom – i normalfallet – en månad efter det att lagakraftvägande dom föreligger (11:5 och 14:6 LOA). Kommittén anför att det i och för sig kan finnas omständigheter som talar för en förlängning av den i LOA angivna tidsfristen men att gällande regler inte synes ha lett till rättsförlust i den meningen, att frågan om avskedande förfallit till följd av preskription. Det kan i stället finnas anledning att lägga tonvikt vid den snabbhet i handläggningen som reglerna, i arbetstagarnas intresse, är avsedda att åstadkomma. Vidare kan det kanske finnas skäl att i instruktioner för de statliga myndigheterna lämna förhållningsregler om hanteringen av hithörande frågor. Mot den angivna bakgrunden föreslog kommittén inga ändringar i preskriptionsregeln i 11:5 LOA.

Den nämnda preskriptionsregeln har prövats i arbetsdomstolen, där domslut år 1986 resp. 1987 innebar att avskedande efter månadsfristens utgång förklarades ogiltigt. Bland domskälen anfördes att månadsregeln kan sägas ge uttryck för uppfattningen att det, oavsett arten av den avskedsgrundande omständigheten, inte är skäligt att avskeda en arbetstagare efter månadsfristens utgång.

Enligt utskottets uppfattning är nuvarande regelverk uttryck för en känslig avvägning mellan arbetstagares, arbetsgivares och samhällets intressen. Utskottet är inte berett att förorda en förändring beträffande den gällande ordningen. Utskottet förutsätter dock att regeringen uppmärksammar frågan huruvida det kan anses ändamålsenligt att utfärda instruktioner för de statliga myndigheterna vad gäller hanteringen av dessa frågor. Med hänvisning till det anförda avstyrks motion A701.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *personalpolitikens inriktning*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A249 och 1987/88:A601,
2. beträffande *personalutbildningens roll*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A252,

3. beträffande *nattraktamentets storlek*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A604 och 1987/88:A609,
4. beträffande *bilersättningsbeloppen i de fyra nordligaste länen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A610,
5. beträffande *reglementet för statens grupplivförsäkring*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A607,
6. beträffande *problemen med ålderslivränta*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A608,
7. beträffande *meritvärdet av värnplikstjänstgöring*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A603,
8. beträffande *språktillägg*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A619,
9. beträffande *statsanställdas rätt till fri sjukvård*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A605, 1987/88:A606 och 1987/88:A615,
10. beträffande *tilldelning av statlig tjänsteutmärkelse*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A614 och 1987/88:A616,
11. beträffande *prövningen av domares skiljande från tjänsten*
att riksdagen avslår motion 1987/88:602,
12. beträffande *preskriptionstiden för avskedande enligt LOA 11 kap. 5 §*
att riksdagen avslår motion 1987/88:A701.

Stockholm den 1 december 1988

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Kjell Nilsson (s), Marianne Stålberg (s), Börje Hörnlund (c) Lahja Exner (s), Anders G Högmark (m) Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Kersti Johansson (c), Lars-Ove Hagberg (vpk); Mona Sahlin (s), Erik Holmkvist (m), Sigge Godin (fp) och Inger Schörling (mp).

Reservationer

1. Personalpolitikens inriktning (mom.1)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Utskottet begränsar" och på s. 4 slutar med "motion A249" bort ha följande lydelse:

Utskottet menar i likhet med motion A249 (vpk) att samhället alltmer präglas av orättvisa förhållanden, bl.a. vidgade löneklyftor och koncentrerat ägande. Det nya "frälset" i samhället består av byråkrater, experter och chefer på olika nivåer. Eftersom det nya "frälset" anses outhärliga skall de

också belönas med höga löner och förmåner som t.ex. leasingbilar. I SAF:s nya organisationsmodeller spelar också chefen en stor roll. 1988/89:AU7

I den statliga personalpolitiken har alla SAF:s målsättningar anammats. Uppvärdering av chefer och experter är en central del i den statliga personalpolitik som nu genomförs. Det är den socialdemokratiska regeringen som är ansvarig för att chefslönerna höjs och att offentlig verksamhet skall konkurrera med det privata näringslivet. Utvecklingen är ett uttryck för makthavarnas förakt för vanliga arbetare.

Utskottet ansluter sig till motionärernas uppfattning att den statliga personalpolitiken skall utformas utifrån krav på jämlikhet och rättvisa och från principerna om lika lön och lika värde. Motion A601 har andra utgångspunkter som utskottet inte kan ställa sig bakom.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *personalpolitikens inriktning*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A249 samt med avslag på motion 1987/88:A601 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Personalpolitikens inriktning (mom. 1)

Elver Jonsson och Sigge Godin (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utan att" och slutar med "motion A249" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser – i likhet med folktopmotionen A601, där motiveringen återfinns i motion Fi501 – att målet är att utveckla en sådan löne- och personalpolitik att staten kan rekrytera och behålla en bra arbetskraft. En huvuduppgift inför 1990-talet är att frigöra den kraft som finns hos de offentliganställda. Därför måste konkurrenskraftiga arbetsvillkor kunna erbjudas. Vidare krävs mer flexibla lönesystem för att den offentliga sektorn rent allmänt skall kunna möta medborgarnas krav på offentlig service och bl.a. komma till rätta med regionala obalanser.

Med hänvisning till vad utskottet anfört tillstyrks motion A601. Motion A249 har andra utgångspunkter som utskottet inte kan ställa sig bakom.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *personalpolitikens inriktning*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A601 samt med avslag på motion 1987/88:A249 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Natraktamentets storlek (mom. 3 – motiveringen)

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "aktuella motionerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i detta sammanhang – i likhet med motion A609 (m) – framhålla vikten av att staten som arbetsgivare håller nere kostnaderna för personalens tjänsteresor genom att i kommande avtal utforma regler för bl.a.

natraktamentena på ett sätt som stimulerar till sådana övernattningsalternativ som medför lägre kostnader. Ett sätt att öka de anställdas prismedvetenhet är att justera natraktamentet på 55 kr. med hänsyn till penningvärdeför-sämringen.

Oaktat att utredningen om reformerad inkomstbeskattning (Dir. 1987:29) har att se över reglerna för beskattning av traktamenten och övriga kostnadsersättningar förutsätter utskottet att ovanstående utgångspunkter uppmärksammas av staten i sin egenskap av arbetsgivare i det fortsatta förhandlingsarbetet. Motion A609 resp. motion A604, vilken har likartat syfte, bör därför inte nu föranleda någon riksdagens åtgärd.

4. Bilersättningsbeloppen i de fyra nordligaste länen (mom. 4-motiveringen))

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Som ovan" och slutar med "aktuella motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motion A610 (m) att den extra bilersättningen i de fyra nordligaste länen är alltför låg. Med hänsyn till dels de faktorer den har till uppgift att kompensera, dels den allmänna prisutvecklingen är det angeläget att justering sker. Vad gäller ersättningen på fem öre per kilometer för medresande är motivet att stimulera till samåkning, bl.a. av miljöskäl. Målet bör vara en ersättning som leder till ett önskvärt samåkande. Den nuvarande ersättningen fyller inte på något sätt denna funktion. Utskottet förutsätter att dessa synpunkter beaktas i det fortsatta förhandlingsarbetet. Motion A610 påkallar därför inte nu någon riksdagens åtgärd.

5. Problemen med ålderslivränta (mom. 6)

Elver Jonsson och Sigge Godin (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion A608 (fp) att den nuvarande situationen är otillfredsställande. Det skall inte vara nödvändigt att sluta i förtid för att förbättra pensionsvillkoren. Vidare är det olämpligt att fackliga organisationer skall behöva erbjuda studiecirkelar i planering av pensionen för de statligt anställda. Därutöver blir lönekontorens personal inom den statliga sektorn hårt belastad med denna "onödiga" administration.

Oaktat att det inom statens arbetsgivarverk pågår ett arbete inom detta område anser utskottet att regeringen snarast bör ta initiativ för att komma till rätta med problemet. Vad utskottet anfört om problemen med ålderslivränta, vilket innebär att motion A608 tillstyrks, bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *problemen med ålderslivränta*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A608 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Meritvärdet av värnpliktstjänstgöring (mom. 7)

1988/89:AU7

Börje Hörnlund och Kersti Johansson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 som börjar med "När utskottet" och på s. 7 slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion A603 (c) att värnplikten – som innebär en samhällstjänst – bör få ett meritvärde likvärdigt med annan anställning. Denna princip skall också gälla vid uppsägning på grund av arbetsbrist. Regeringen bör sålunda återkomma till riksdagen med lagförslag som tillgodoser principen om lika meritvärde för värnpliktstjänstgöring.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A603 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *meritvärdet av värnplikts-tjänstgöring*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A603 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Prövningen av domares skiljande från tjänsten (mom. 11)

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Vidare anfördes" och slutar med "avstyrks motionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion A602 (m) att det måste vara en angelägenhet för riksdagen att värna om domarkårens kvalitet. De enskilda domarna måste vara garanterade integritet och oavsättlighet. Detta medför att prövningen av domares skiljande från tjänsten måste tillkomma allmän domstol, i sista hand högsta domstolen, vilket också får anses vara innebörden i 11 kap. 5 § regeringsformen.

Den nuvarande ordningen att man anförtrott åt en korporativistiskt sammansatt särskild domstol – arbetsdomstolen – att pröva denna fråga är inte ägnad att skapa sådana villkor att domarkårens kvalitet kan främjas. Regeringen bör därför svara för att en översyn kommer till stånd angående frågan om domarnas ställning. Särskilt bör man överväga frågan om att överföra prövningen av domares skiljande från tjänsten till allmän domstol. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *prövningen av domares skiljande från tjänsten*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A602 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Preskriptionstiden för avskedande enligt LOA 11 kap. 5 § (mom. 12)

Anders G Högmark, Mona Saint Cyr och Erik Holmkvist (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "motion A701" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen i motion A701 (m) att det måste finnas

möjligheter att avskeda en offentliganställd som begått allvarligt brott. Den nuvarande preskriptionstiden på en månad bör därför inte vara tillämplig, då arbetstagarens brott är så allvarligt att det städgade straffet uppgår till två år eller mer. Utskottet anser att 11 kap. 5 § lagen om offentlig anställning skall föras med ett tillägg att den i lagrummet intagna preskriptionsregeln inte skall gälla vid allvarliga brott. Regeringen bör återkomma med lagförslag härom.

Vad utskottet anfört med tillstyrkan av motion A701 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *preskriptionstiden för avskedande enligt LOA 11 kap. 5 §*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A701 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

